

University of Groningen

Philip Melancthon's Moral Philosophy between Scholasticism and Lutheranism

Hoeckx, Michiel

DOI:
[10.33612/diss.248338941](https://doi.org/10.33612/diss.248338941)

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2022

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):
Hoeckx, M. (2022). *Philip Melancthon's Moral Philosophy between Scholasticism and Lutheranism*. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen.
<https://doi.org/10.33612/diss.248338941>

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

PHILIP MELANCHTHON'S MORAL PHILOSOPHY BETWEEN SCHOLASTICISM AND LUTHERANISM

Michiel Hoeckx

1. Melanchthons morele filosofie kan, anders dan vaak wordt aangenomen, niet los worden gezien van zijn theologie.
2. Daarom is het zaak Melanchthons morele filosofie te integreren met zijn ideeën over Wet en Evangelie. Liever dan door de meer gebruikelijke Lutherse tweedeling tussen Wet en Evangelie wordt Melanchthons denken uitgedrukt in de ook door hem expliciet gebezigde driedeling tussen filosofie, Wet en Evangelie.
3. Het belang dat Melanchthon hecht aan deze driedeling is soms onderschat of zelfs ontkend. In werkelijkheid vormt zij niet alleen de sleutel tot Melanchthons eigen visie, maar ook tot zijn kritiek op de middeleeuwse scholastiek, en tot zijn moeizame relatie met Luther en de Lutherse traditie.
4. Volgens Melanchthons eigen opvatting kan de mens zijn heil niet verdienen, noch door de werken die hij op eigen kracht doet (i.e. op basis van de externe discipline die het domein is van de filosofie), noch door werken gedaan met hulp van de Heilige Geest (i.e. op basis van de hogere, innerlijke gehoorzaamheid die de Wet vergeet, en die tijdens dit leven slechts een begin blijft). In plaats daarvan is de mens rechtvaardig op grond van de door het Evangelie verkondigde en door Christus verdiende genade (i.e. vergeving en verzoening), waar het geloof beslag op legt. Voor Melanchthon neemt dit echter niet de noodzaak weg tot innerlijke vernieuwing, noch de vrijheid om deze al of niet te accepteren door het uitoefenen van externe discipline. Melanchthon combineert daarmee een puur forensische rechtvaardigingsleer (de mens is niet inherent rechtvaardig, maar rechtvaardigheid wordt hem toegerekend) met een synergistische (de mens kan actief bijdragen aan het rechtvaardigingsproces).
5. Melanchthon verwijt de middeleeuwse scholastiek een verwarring van filosofie, Wet en Evangelie. Overmatig vertrouwend op de filosofie eindigen de scholastieke theologen met een positie waarbij externe discipline de plaats inneemt van de Wet, en waarbij vervolgens deze uitgekledde versie van de Wet de plaats inneemt van het Evangelie. Deze reductie mondt uit in het Pelagiaanse standpunt dat mensen zich op eigen kracht voor God te kunnen rechtvaardigen.
6. Melanchthon ziet in Luther sporen van een door Augustinus gehuldigde misvatting, die weliswaar (*pace* Pelagius) de verdienstelijkheid van op eigen kracht gedane werken had ontkend, maar niet die van werken gedaan met behulp van de Heilige Geest. Luther leert zodoende geen louter forensische rechtvaardigingsleer. Daarmee heropent deze studie het twintigste-eeuwse debat over de vraag of deze vorm van rechtvaardiging door Melanchthon in de Lutherse traditie geïntroduceerd is.
7. Wat betreft het aloude debat of Melanchthon ook op een ander punt afweek van Augustinus en Luther, *viz.* door te suggereren dat de mens actief kan bijdragen aan zijn rechtvaardiging; hier zijn Luthers uitlatingen zodanig ambigue dat Melanchthon zich met enig recht op hem kan beroepen.
8. Melanchthon verdedigde zijn visie met verve. Het geijkte beeld van Melanchthon als gematigd, irenisch en geneigd tot compromis, hoe sympathiek ook, is onjuist.
9. Luther bereikte zijn inzichten na jarenlange strubbelingen (zijn beroemde *Anfechtungen*). Het langdurig bestuderen van Luthers geschriften maakt deze strubbelingen navoelbaar.
10. Wie stellingen verzint bij een proefschrift over de Reformatie moet de verleiding weerstaan om al te goedkope toespelingen te maken op Luthers 95 stellingen. Dit gezegd hebbende: een mens zou niet meer dan tien stellingen nodig moeten hebben om een punt te maken.